

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

KOHTI PAREMPIA PÄÄTÖKSIÄ LAPSIVAIKUTUKSEN ARVIOINTIA HYÖDYNTÄEN

Etelä-Pohjanmaan LAPE –seminaari 9.2.2018
Kati Honkanen, THL

TOIMINTAKULTTUURIN MUUTOS

- LAPE-muutosohjelman tavoitteena on lapsen oikeuksia ja tietoperustaisuutta vahvistava toimintakulttuuri
- Hankkeen aikana kehitetään ja otetaan käyttöön työvälineitä, joilla voidaan edistää lasten oikeuksien toteutumista
- Keskeisin työväline on **lapsivaikutusten arviointi**

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI LAPE-muutosohjelmassa

- Tuetaan kuntia ja maakuntia lapsivaikutusten arvioinnin käyttöönotossa
- Koottu lapsivaikutusten arvioinnin estäviä ja edistäviä rakenteita ja käytänteitä (haastateltu lavaa tehneitä kuntien, järjestöjen ja seurakuntien toimijoita)
- Tehdään ohjeistus / ”tarkistuslista” lapsivaikutusten arviointien toteuttamisen prosessin tueksi kuntiin ja tuleviin maakuntiin, hyödynnetään mm. olemassa olevia lavamalleja
- Dokumentoidaan ja kuvataan lapsivaikutusten arviointiprosesseja, tavoitteena on jakaa kokemuksia ja madaltaa kynnystä lavan käyttöönottoon

MITÄ JA MIKSI? 1/2

- Lapsivaikutusten arviointi on osa ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia.
- On myös muita arvioinnin kohteita, esim. talous-, ympäristö-, yritys-, henkilöstö- ja organisaatiovaikutuksia.
- Lapsivaikutusten arvioinnissa tarkastellaan lasten hyvinvointiin ja oikeuksiin vaikuttavia tekijöitä kokonaisuutena (Hyödyt ja haitat).
- Lapsen etu tulee määrittää tapauskohtaisesti. Lapsivaikutusten arviointi on väline lasten etujen selvittämiseen. Lapsivaikutusten arvioinnilla selvitetään, miten päätös/toiminta voitaisiin toteuttaa lasten kannalta parhaalla mahdollisella tavalla.

- Lapsivaikutusten arviointi on myös väline lasten ja nuorten osallisuuden vahvistamiseen, sillä lasten ja nuorten kuuleminen on tärkeä osa lapsivaikutusten arviointia.
Millaisina toimijoina lapset näemme?
- Lapsivaikutusten arviointi tuo päätöksentekoon myös läpinäkyvyyttä ja moniarvoisuutta
- Selkeyttää ja jäsentää valmistelua ja päätöksentekoa.
- Taustalla perus- ja ihmisoikeudet, erityisesti YK:n lapsen oikeuksien sopimus

LAPSEN NÄKEMYSTEN KUNNIOITTAMINEN LAPSEN OIKEUS TULLA KUULLUKSI

<https://www.youtube.com/watch?v=XJoMQv0mN00&feature=share&app=desktop>

Luo luottamusta - suojele lasta –opas ja verkkokoulutus

<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/ajankohtaista/luo-luottamusta-suojele-lasta-opas-ja-verkkokoulutus-yhteistyosta>

PÄÄTÖKSENTEKO JA ARVIOINTIPROSESSI

Jokaisen hallintoelimen tulee soveltaa lapsen edun periaatetta järjestelmällisesti harkitessaan, kuinka niiden päätökset ja toimet vaikuttavat lasten oikeuksiin.

Arviointia voidaan tehdä eri vaiheissa:

- Ennakoarviointina EVA
- Prosessiarviointina
- Seuranta-arviointina / toiminnan arviointina

Kaikkia tarvitaan (LAPE:ssa kehitetään erityisesti EVAa)

Vaikutuksia voidaan jakaa esim.:

- Lyhyen aikavälin ja pitkän aikavälin vaikutukset
- Välittömät ja välilliset vaikutukset
- Tarkoitettut ja ei-tarkoitettut vaikutukset

ENNAKKOARVIOINNIN VAIHEET (1)

- Taustatyö: Lapsivaikutusten arvioinnista yhteinen näkymä ja käsitys kunnassa / maakunnassa (luottamushenkilöt, johtavat viranhaltijat, työntekijät).
- Asiassa aloitetaan valmistelu. Tunnistetaan, onko asiassa tarve lapsivaikutusten arvioinnille (= koskeeko asia lapsia tai vaikuttaako asia lapseen, keitä nämä lapset ovat?).
- Arvioinnin laajuus ja menetelmät riippuvat päätettävän asian luonteesta. Isossa asiassa tehdään laajempi arviointi.

ENNAKKOARVIOINNIN VAIHEET (2)

- Määritellään arvioinnissa tarkasteltavat vaihtoehdot ja arviointikysymykset. Tarkastellaan ainakin kahta vaihtoehtoa (= olemassa oleva tilanne (ns. nollavaihtoehto) ja vaihtoehto, jossa tehdään nykytilaan jonkin muutos). Usein tarkastelussa on mukana enemmän vaihtoehtoja.
- Kartoitetaan olemassa oleva tieto (esim. Kouluterveyskyselyn tulokset, väestö- ja palvelutilastot)
- Täydentävän tiedon kerääminen, myös lapsilta ja nuorilta.

ENNAKKOARVIOINNIN VAIHEET (3)

- Tiedon pohjalta tunnistetaan päätösvaihtoehtojen myönteiset ja kielteiset vaikutukset lasten hyvinvointiin ja oikeuksien toteutumiseen. Lapsen oikeuksien sopimuksessa turvatut oikeudet tarkastelun lähtökohtana. Muu tarkastelussa mukana lainsäädäntö vaihtelee arvioitavan kohteen mukaan.
- Tunnistetaan eri vaikutusten merkittävyys. Vaikutukset ovat merkittävydestään erilaisia.

ENNAKKOARVIOINNIN VAIHEET (4)

- Tehdään kokonaisarvio vaikutuksista, jonka perusteella laaditaan suositukset jatkovalmistelua ja päätöksentekoa varten. Kokonaisarviossa eri vaikutuksia ja niiden merkittävyyttä punnitaan toisiinsa.
- Raportointi jatkovalmistelua ja päätöksentekoa varten, arvioinnin tulosten julkistaminen

ENNAKKOARVIOINNIN VAIHEET (5)

- Arvioinnin havaintojen ja suositusten huomioon ottaminen päätöksenteossa
- Päätöksen tekeminen ja päätöksestä tiedottaminen, myös lapsille ja nuorille
- Päätöksen seuranta ja toteutuneiden vaikutusten arviointi

Mitä tietoa käytämme lapsivaikutusten arvioinnissa ja lapsilähtöisen toiminnan toteuttamisessa?

- **Lapsen ja nuoren arjessa tapahtuva osallisuus** (erityisesti ryhmätasolla)
  - Lapset ja nuoret voivat joka päivä tuottaa tietoa ja kertoa **eri tavoin** näkemyksistään ja mielipiteissään omissa ympäristöissään
  - Esim. yhteistyössä päivähoidon/koulun henkilöstö ja lapset voivat tuottaa lapsinäkökulmaista tietoa toiminnan suunnittelemiseksi tai päätöksenteon tueksi.
- **Edustuksellinen osallistuminen**
  - Esim. lapsiparlamentti, nuorisovaltuusto, oppilaskuntatoiminta, asiakasraadit jne.

- **Kokemusasiantuntijuus**

- Esim. Lastensuojelun, mielenterveys- tai vammaispalvelun kokemusasiantuntijat erilaisissa asiantuntijaryhmissä

- **Lasten tuottama ja lapsilta kerätty tieto**

- Kyselyt (esim. kouluterveyskysely) ja lasten kanssa tuotettu tutkimustieto
- ”epäviralliset” kanavat, esim. some

- **Lasten vanhempien tuottama tieto**

- Tutkimustieto, jossa vanhemmat informantteina
- Keskustelufoorumit, mielipide- ja blogikirjoitukset

- **Lasten kanssa työskentelevien aikuisten tuottama tieto**

- Ammattilaisilta saatu kokemustieto mm. lasten hyvinvoinnista ja tarpeista

- **Tilasto- ja indikaattoritieto**

- lapset ja nuoret ,(vanhemmat ja ammattilaiset) mukaan arvioimaan olemassa olevaa dataa

MITÄ EDELLYTTÄÄ AIKUISILTA?

- Kykyä pysähtyä ja kuunnella lasta ja nuorta
- Lapsilähtöisten menetelmien käyttämistä ja kehittämistä
- Kysymys on vuorovaikutuksesta: Lapset ja nuoret mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon. Pohditaan yhdessä, miten eri näkemykset huomioidaan tai milloin niitä ei voida syystä tai toisesta toteuttaa.
- Kysymys on sekä lasten että aikuisten osallisuudesta yhdessä: miten eri lapsiryhmät ja lasten parissa työskentelevät aikuiset voivat yhdessä tuottaa tietoa päätöksenteon ja toiminnan suunnittelemisen tueksi? Me tiedämme, me osaamme ja me voimme yhdessä vaikuttaa!

**ESIMERKKEJÄ
LAPSIVAIKUTUSTEN
ARVIOINNEISTA, joissa
lapset ja nuoret mukana**

KOULU- ja VARHAISKASVATUSVERKON UUDISTUS

Kohderyhmä	Menetelmä	Toteutus
Varhaiskasvatuksen lapset (5 päiväkotiä ja perhepäivähoito-paikat)	Piirtäminen ja kerronta kuvasta ”Hyvä hoitopäivä / eskaripäivä”	Varhaiskasvatuksen henkilöstö
Lautta-oppilaat (vammaiset koululaiset, 4 ryhmää)	Piirtäminen, keskustelu ja osittain käytössä mm. kuvakortit	Lautta-oppilaiden opettajat
Alakoululaiset (5 alakoulua)	Kootaan lapsiryhmät kouluittain, joissakin kouluissa toteutetaan kaikissa luokissa. Taidelähtöiset menetelmät	Ulkopuolinen draama-pedagogi toteuttaa
Yläkoululaiset (1 koulu)	Oppilaskuntien hallitusten edustajat, lisäksi mahdollisesti muita oppilaita. Taidelähtöiset menetelmät.	Ulkopuolinen draama-pedagogi toteuttaa

KOULU- ja VARHAISKASVATUSVERKON UUDISTUS

Kohderyhmä	Menetelmä	Toteutus
Vanhemmat & Henkilöstö	Sähköinen kysely	Sivistysjohtaja valmistellut, hyödynnetty mm. aiempia kyselyitä
Yhteinen kuulemistilaisuus	Kerrotaan sekä palveluverkkoesityksestä että arvioinneista, myös toiminnallisia menetelmiä	Mukana valmistelussa mm. sivistysjohtaja ja draamapedagogi

Menetelmien tarkoituksena ei ole ainoastaan kerätä tietoa kohderyhmiltä vaan lisäksi käydä vuoropuhelua, joka itsessään synnyttää yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja kuulluksi tuleamista. Lasten näkemyksiä voi hyödyntää laajasti paitsi palveluverkkoa suunniteltaessa ja toteutettaessa, mutta myös esimerkiksi yhteisöllistä oppilashuoltoa toteutettaessa.

Prosessi dokumentoidaan ja kuvataan, mm. kaikki menetelmät avataan.

Kuntalaisille suunnattu blogi, jossa kerrotaan arviointiprosessin etenemisestä ja tuloksista

<https://uusikouluhuittinen.blogspot.fi/?m=1>

LEIKKIMISEN ASIAANTUNTIJAT SUUNNITTELEMASSA PIKKU KAKKOSEN PUISTOA, TAMPERE

- Leikkipuiston suunnitteluun osallistaminen alkoi kaikille kaupunkilaisille tarkoitetulla Valmakyselyllä, jossa palautetta sai antaa vanhasta puistosta ja ehdottaa ideoita uudistettavaan puistoon. Lisäksi suunnittelusta vastaavalla maisema-arkkitehdilla oli tukenaan kaksi osallisuusryhmää, joissa oli lähialueen asukkaita, MLL ja lähipäiväkodin lapsia.
- Pikku Kakkosen puiston tapauksessa lapset osallistuivat suunnittelun useisiin vaiheisiin, suunnittelupiirustusten tekemisestä puiston testaamiseen, varauksettoman innostuneina. Jokainen vaihe oli lapsille elämys, josta he pyrkivät ottamaan kaiken irti leikkien.

Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen ja Markus Laine:
<http://sateenvarjolla.blogspot.fi/2015/06/leikkimisen-asiantuntijat-puistoa.html>

Koululaiset suunnittelivat itselleen paremman koulupiihan: "Tämä idea esitetään rehtorille"

Nelosluokkalaiset tarttuivat haasteeseen rohkeasti ja suunnittelivat yhdessä eri alojen osaajien kanssa toimivamman koulupiihan.

Koulutus 7.10.2016 klo 19:03

Näin lapset opettelevat perustelemaan kantansa

Koululaiset toimivat tiiviissä yhteistyössä muotoilun ammattilaisten ja kaupungin asiantuntijoiden kanssa.

Ideoimassa olivat Vehmersalmen koulun oppilaskunnan edustajat sekä Haapaniemen koulun 4C-luokka.

Nelosluokkainen lita Jauhiainen kuvailee millaisia muutoksia pihalle on suunnitteilla:

Siirretään parkkipaikat parkourpaikan tieltä ja tuonne pihalle tulee areenoita, joissa voi pelata vaikkapa jalkapalloa. Tämä idea esitetään rehtorille, että sopiiko, jos teemme tällaisia muutoksia.

<http://yle.fi/uutiset/3-9213658>

Lapsen oikeuksien sopimus

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2

Lapsenoikeudet.fi-sivuilla lapsen oikeuksien sopimuksesta

<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Lapsen oikeuksien komitean yleiskommentit

<http://lapsiasia.fi/lapsen-oikeudet/komitean-yleiskommentit/>

Ks. erityisesti yleiskommentit nro 5 (yleiset täytäntöönpanotoimet),
14 (lapsen edun ensisijaisuus) ja 12 (lapsen oikeus tulla kuulluksi).

Päätösten lapsivaikutusten arvioinnin käyttöön ottaminen – Lape- projektisuunnitelma (2016)

<https://verkkojulkaisut.valtioneuvosto.fi/stm/zine/12/cover>

Ira Custódio: Lapsivaikutusten arviointi – hyvistä aikeista toiminnaksi
(Nuorisotutkimus1/2016)

<https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/Vaikuttaminen/Nuorisotutkimus+1+2016+Lapsivaikutusten+arviointi+Cust%C3%B3dio.pdf>

Liisa Heinämäki – Tapani Kauppinen: Lapsivaikutusten arviointi
kuntapäätöksissä (THL, 2010) <https://www.julkari.fi/handle/10024/80048>

Kati Honkanen: Lapsivaikutuksia arvioimassa (Lapsinäkökulma-blogi,
2017) <https://lapsinakokulma.wordpress.com/2017/10/05/lapsivaikutuksia-arvioimassa/>

Lapsivaikutusten arviointi kunnassa ja maakunnassa (MLL:n ohje,
2017) <https://www.mll.fi/kumppaneille/kuntayhteistyo/lapsivaikutusten-arviointi-kunnassa-ja-maakunnassa/>

Sirpa Taskinen: Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen (Stakes, 2006) <http://www.julkari.fi/handle/10024/75271>

Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa – Ohjeistus (Suomen ev.-lut. kirkko, 2015)
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/\\$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/89A630F75C56617FC2257C5A00489E6D/$FILE/LAVA_ohjeistus_2015_www.pdf)

Ohjeita ja näkökulmia lapsivaikutusten ennakoarviointiin kunnan päätöksenteossa (Suomen Unicef, 2015)

www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lapsiystavallinen-kunta/lapsiystavallinen-materiaalipankki

Kirsi Alila: Lapsivaikutusten arviointi – kansallisia ja kansainvälisiä näkökulmia (Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2011:7)

http://lapsiasia.fi/wp-content/uploads/2015/04/lapsivaikutusten_arviointi.pdf

Salme Sundquist & Leena Oulasvirta (toim.) Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa (Kuntaliitto, 2011)

http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/kuntajohtaminen/johtamisen_valineet/vaikutusten-ennakoarviointi/Sivut/default.aspx

Esa Iivonen & Kirsi Pollari: Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja maakuntauudistuksen lapsivaikutusten oikeudellinen ennakoarviointi (2016)

http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lapsen-oikeuksien-sopimukseen-pohjautuva-ennakoarvio-sote-uudistuksesta-on-valmistunut

Tapani Kauppinen: Kuntien tulevaisuus haltuun – Ennakkoarvioinnin soveltamiseen vaikuttavat tekijät lautakuntapäätöksissä (THL, 2011)

<https://www.julkari.fi/handle/10024/80038>

Säädösvaikutusten arviointi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten näkökulmasta (STM:n julkaisuja 2016:2)

<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75241>

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

KATI HONKANEN

kati.honkanen@thl.fi

www.stm.fi/hankkeet/lapsi-ja-perhepalvelut

www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-

#lapemuutos

Lapsi- ja
perhepalveluiden
muutosohjelma

HALLITUKSEN
KÄRKIHANKE

Teemme yhdessä lasten, nuorten
ja perheiden hyvää arkea

LAPE